

/ Ю. Кравченко // Філософія освіти. – 2011. – № 1–2 (10). – С. 288–296.

3. Ключковский Я. Філософія діалогу / Ян. А. Ключковский [пер. з польської К. Рассудіної]. – К. : Дух і літера, 2013. – 224 с.

4. Липман М. Становление мыслительных навыков с помощью философии для детей / М. Липман // Філософія для детей. – М., 1996. – С. 113–147.

5. Чорба О. П. Політичний дискурс і діалог: сучасні аспекти / О. П. Чорба // Вісник Одеського національного університету. – 2007. – Т. 12. – Вип. 13. Філософія. – С. 68–75.

6. Рахманин В. С. Диалог политических культур как демократический процесс / В. С. Рахманин // Логос. – 2009. – № 4 (49). – С. 259–268.

7. Поцелуев С. П. Власть как диалог или диалог без власти? К актуальным аспектам политической философии Дж. Г. Мида / С. П. Поцелуев // Полис. – 2010. – № 1. – С. 70–81.

8. Радченко О. Моделювання інформаційної взаємодії між органами публічної влади та суспільством / О. Радченко, С. Погорель // Державна політика. – 2012. – № 3. – С. 77–81.

9. Пригожин А. И. Диалог в науке и обществе. Диалогические решения [Электронный ресурс] / А. И. Пригожин. – Режим доступа: ecsocman.hse.ru/data/2011/01/.../Prigozhin.pdf

References

1. Krutiy O. M. Derzhavnoupravlin's'kyu aspekt dialohu orhaniv vlady ta hromads'kosti: vid formy spilkuvannya do metodolohichnoy osnovy / O. M. Krutiy // Visnyk Akademiyi mytynoyi sluzhby Ukrainy. – Seriya "Derzhavne upravlinnya". – 2011. – № 2 (5). – С. 7–13.

2. Kravchenko Yu. Filosofiya dlya ditey: vymoha chasu / Yu. Kravchenko // Filosofiya osvity. – 2011. – № 1–2 (10). – С. 288–296.

3. Klochkov's'kyu Ya. Filosofiya dialohu / Yan. A. Klochkov's'kyu [per. z pol's'koyi K. Rassudinoiy]. – К. : Dukh i litera, 2013. – 224 s.

4. Lipman M. Stanovlenie myslitel'nykh navykov s pomoshh'yu filosofii dlja detej / M. Lipman // Filosofiya dlja detej. – М., 1996. – С. 113–147.

5. Chorba O. P. Poliychnyy dyskurs i dialoh: suchasni aspekty / O. P. Chorba. – Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. – 2007. – Т. 12. – Вип. 13. Filosofiya. – С. 68–75.

6. Rakhmanyn V. S. Dyaloh polytycheskykh kul'tur kak demokratychesky protsess / V. S. Rakhmanyn // Lohos. – 2009. – № 4 (49). – С. 259–268.

7. Potseluev S. P. Vlast' kak dyaloh yly dyaloh bez vlasty? K aktual'nyim aspektam polytycheskoy fylosofyy Dzh. H. Myda / S. P. Potseluev // Polys. – 2010. – № 1. – С. 70–81.

8. Radchenko O. Modelyuvannya informatsiyanoi vzyayemodiyi mizh orhanamy publichnoy vlady ta suspil'stvom / O. Radchenko, S. Pohoryelyy // Derzhavna polityka. – 2012. – № 3. – С. 77–81.

9. Pryhozyn A. Y. Dyaloh v nauke y obshchestve. Dyalohychesye reshenyya [Elektronnyy resurs] / A. Y. Pryhozyn. – Rezhym dostupu: ecsocman.hse.ru/data/2011/01/.../Prigozhin.pdf

Kosmiy O. M., PhD in Political Science, senior lecturer, Chair of socio-humanitarian disciplines Institute of Criminal-Executive Service (Ukraine, Kyiv), helen.suprunenko@gmail.com

Role of the dialogue in politics

The objective of the article is the determination of the main features, models and role of a dialogue in politics. It was analyzed the essence and the main principles of dialogical interaction, the role of a dialogue in private and public spheres of social life. The article focuses on the necessity of dialogical communication skills forming via the system of education. The author has explained two models of a dialogue in political sphere: the vertical one is an interaction among public society and state power the horizontal one is the communication within big groups (the political elite or the institution of social society) which included rational and ethical types of discourse. The formation of a constructive dialogue between power and community depends on the one hand on wish of power to hear its citizens and respect them in order to take their demands into account. On the other hand it depends on consolidation of civil society, its capacity to articulate its own interests and to keep dialogue with ruling circle. The state institutions was proven always to have got more resources to dominate in communicative processes. So they prefer any interaction with civil society to be called a dialogue.

Keywords: democracy, dialogue, civil society, state.

Космий О. М., кандидат политических наук, старший преподаватель кафедры социально-гуманитарных дисциплин, Институт криминально-исполнительной службы (Украина, Киев), helen.suprunenko@gmail.com

Роль диалога в политике

Целью статьи является определение основных черт, моделей и роли диалога в политике. На основе бихевиористского метода рассмотрено сущность и основные принципы диалогического взаимодействия, роль диалога в частной и публичной сферах общественной жизни. Акцентировано внимание на необходимость формирования навыков диалогической коммуникации с помощью системы образования.

Раскрыто две модели диалога в политической плоскости: вертикальную – взаимодействие между гражданским обществом и властью; горизонтальную модель диалога – коммуникацию в пределах больших групп (политической элиты или институтах гражданского общества), которая включает рациональный и этический типы дискурса. Формирование конструктивного диалога между властью и общественностью зависит, с одной стороны, от желания власти услышать своих граждан и уважения к ним, чтобы учитывать их требования, а, с другой стороны, от консолидации гражданского общества, его способности к артикуляции своих интересов и ведения диалога с правящей элитой. Доказано, что государственные структуры всегда имеют больше ресурсов для доминирования в коммуникативных процессах и поэтому любые взаимодействия с гражданским обществом стремятся назвать диалогом.

Ключевые слова: демократия, диалог, гражданское общество, государство.

* * *

УДК 32.019.5

Макаренко Б.,

кандидат політичних наук, здобувач,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ПОНЯТТЯ “ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ” У СВІТЛІ СУЧАСНОГО ПОЛІТОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

Аналізується зміст та логіко-гносеологічні функції поняття “політичної участі”; за визначенням автора, “політична участь” є діяльністю суб’єктів з реалізації своїх суспільно-політичних інтересів; основними чинниками політичної участі особистості є соціокультурне середовище, в якому здійснюється її життєдіяльність (у тому числі її політична), політичний режим, рівень освіти та політичної культури суспільства і особистості, рівень політичної інституціоналізації суспільства, доступ до політичної інформації та політична інформованість людини тощо.

Ключові слова: людина, політика, політична участь, діяльність, культура.

Вивчення поняття політичної участі носить міждисциплінарний характер. Це питання вивчається в політології, філософії, соціальній і політичній психології, загальній соціології і політичній соціології. У Глумачному словнику “Політика” політична участь (political participation) трактується як участь у політичному житті. При цьому загальний рівень участі у справах суспільства визначається як ступінь політичної активності населення в цілому: в арифметичному вимірі – це число політично активних громадян, перемножене на кількість їх дій [1].

У словнику-довіднику “Політична наука” наведені такі варіанти визначення поняття “політична участь”: 1) включення (залучення) у той чи іншій формі членів суспільно-політичної спільноти на індивідуальній, класово-груповій, національно-етнічній, релігійній або іншій основі в процес політики-владних відносин; 2) готовність, вміння та спроможність людини виступати активним суб’єктом політичного процесу, використовуючи для цього наявні політичні інститути, процедури та механізми або змінюючи їх у ході політичного процесу таким чином, методами та засобами, щоб наслідки цих змін не порушували соціальної та політичної стабільності [2].

З середини 1950-х років дане поняття набуває статусу наукового терміна і входить до числа ключових у категоріальному апараті чотирьох соціологічних концепцій – демократії, модернізації, політичної культури і масового суспільства. Так, наприклад, у концепціях демократії політична участь у специфічному розумінні окреслює особливу якість взаємодії суб'єктів у межах демократичного суспільства, спрямовану на реалізацію ціннісного імперативу партисипативної демократії [цит. за: 3, с. 20]. У власне політичній сфері модернізація, яка характеризується становленням та зміцненням національних суверенних держав, правових структур державності, реального розподілу основних гілок влади, політичної демократії, тісно пов'язана з реальною активізацією політичної участі населення, розвитком багатопартійності та, зрештою, становленням і розвитком відкритих плюралістичних систем [цит. за: 4, с. 13]. У сучасних словниках та енциклопедіях по соціології політики політична участь трактується як: ступінь залучення індивідів у політичні відносини та структуру влади, що існують всередині суспільно-політичної спільноти [5], або як участь громадян у певних справах держави [6].

У концептуальному апараті політичної психології поняття політичної участі займає особливе місце. Як вважають фахівці, у цьому понятті відображується уся складність і суперечливість розвитку галузі на перетині політичних і психологічних наук. Політичні психологи застосовують поняття “політична участь” до дій індивідів, груп, спільнот, які прилучаються до взаємодії у сфері політики, щоб тим чи іншим чином (своєю підтримкою чи, навпаки, протестом) вплинути на існуючу систему влади в суспільстві [7].

Отже, оскільки феномен політичної участі вивчається в міждисциплінарному просторі, окреслимо традиції його розуміння насамперед під кутом зору політологічної науки.

Найбільш широку теоретичну та методологічну базу для вивчення проблеми політичної участі представляють праці західних, зокрема американських політологів та соціологів останньої третини ХХ ст. Так, класичне визначення політичної участі було вперше запропоноване американськими політологами – С. Вербою та його колегами (Н. Най і Дж. О. Кім) у 1971–1978 рр. Згідно з цим визначенням, політична участь – це дії приватних громадян з метою прямого чи опосередкованого впливу на відбір державних управлінців та їхню діяльність. Проблема політичної участі найбільш повного теоретичного осмислення набула також в дослідженнях Дж. Нагеля, М. Каазе, А. Марша, роботи яких і заклали теоретико-методологічний та емпіричний фундамент концепції політичної участі.

У сучасній зарубіжній політичній науці розроблені і узагальнені способи і методи вивчення політичної участі, проаналізовано характер прояву політичної участі в різних соціально-політичних умовах. Серед них особливе місце займають праці Г. Алмонда, С. Верби, Р. Даля, Р. Кловарда, Р. Мілса, Л. Мілбрайта, Б. Барбера, Д. Ціммермана, Дж. Нагеля, Н. Ная, Р. Патнама, К. Пейтмена, С. М. Ліпсета та інші. У російській політичній науці варто виокремити наукові доробки таких дослідників як Г. Артемов, Д. Гончаров, О. Мелешкіна, В. Петухов, Ю. Шевченко, О. Шестопал, А. Клюев та ін. Проблема залучення громадян до сфери

політичних відносин все більше привертає увагу і вітчизняних вчених, серед яких І. Алексєєнко, Н. Дембіцька, В. Речицький, Л. Угрин, О. Чемшит, І. Воронов, В. Бортніков, Н. Ротар та ін.

Найбільш універсальне визначення політичної участі було запропоноване американським дослідником Дж. Нагелем, який розуміє її як “дії, через які рядові члени будь-якої політичної системи впливають або намагаються впливати на результати діяльності” [цит. за: 3, с. 20]. Тобто участю є реальні дії індивіда в політиці.

Близьким до визначення Дж. Нагеля є визначення політичної участі українського дослідника М. Юрія. На думку дослідника, “...поняття “політична участь” використовується для позначення різноманітних форм непрофесійної політичної діяльності, показуючи ступень реального впливу громадян на інститути влади і процеси прийняття рішень. Політичній участі протистоїть така форма поведінки, як політична іммобільність (від лат. *Immobilis* – нерухомий) – пасивність, повна відстороненість від політичного життя. На такий висновок вченого наштовхує наступне: М. Вебер у своїй лекції “Політика як покликання і професія” виділив три можливих рівні участі у політиці: професійне заняття політикою; участь у політиці “за сумісництвом”; часть у політиці “за випадком”, з яких перший рівень є не “участь” у політиці, а процесом “творення” політики. М. Юрій конкретизує та пояснює своєю точкою зору: Професійний рівень заняття політикою демонструють політичні лідери, що зробили політику “справою життя”, а також люди, які в професійному плані обслуговують політичних лідерів: партійні функціонери, державні чиновники, політтехнологи, журналісти. Другий рівень участі у політичному житті виражений активістами партій і суспільних рухів, які, хоча і займаються політикою, беручи участь у мітингах, виступаючи в ролі агітаторів, спостерігачів на виборах, все ж мають сферу професійних інтересів, що лежить поза політикою. Третій рівень об'єднує більшу частину громадян, чия політична активність проявляється в участі у виборах, в акціях протесту або підтримки [цит. за: 8].

Німецький вчений М. Каазе ширше аналізує політичну участь, він розуміє це поняття як “вільну активність громадян, зорієнтовану на прямий чи опосередкований вплив на ухвалення тих чи інших варіантів або альтернатив на різних рівнях політичної системи”, тобто він пов'язує її з впливом громадян не лише на уряд і його структуру, а на всю політичну систему [9]. Крім того, дослідник розуміє політичну активність як вільну активність громадян, наголошував на її добровільному та автономному характері. Таке визначення охоплює всю діяльність, яка добровільно здійснюється громадянами з метою впливу на процес прийняття політичних рішень на різних рівнях політичної системи.

У російській науковій літературі найгрунтовніший аналіз політичної участі здійснив вчений Д. Гончаров. Політична участь, на його думку, водночас є інститутом та складним соціокультурним явищем. Водночас Д. Гончаров акцентує увагу на таких важливих теоретико-методологічних аспектах політичної участі, як характер і зміст соціальної та політичної дії в структурі участі. Він визначає політичну участь перш за все як інструментальну активність, “...через яку громадяни намагаються впливати на уряд таким чином, щоб він здій-

снював бажані для них дії” [10, с. 146]. Російська дослідниця О. Мелешкіна політичною участю вважає більш-менш регулярне і, перш за все, інструментальне застосування акторами різних форм політичної діяльності, засобом, за допомогою якого громадяни намагаються впливати на процес прийняття політичних рішень [Цит. за: 3] При цьому О. Мелешкіна наголошує на проблемі термінологічної неадекватності основних категорій та поняття, що стосуються участі громадян у політичних процесах. З огляду на те, вона пропонує такі термінологічні комбінації: політична поведінка – political behavior; політична діяльність – political action; політична активність – political activity; політична участь – political participation.

За А. Беловим, під політичною участю розуміють “будь-яке сприяння політичній системі у здійсненні її функцій, впливовий прояв громадянином, його групами своїх інтересів і позицій по відношенню до влади” [11, с. 233]. Але, на думку вченого, політична участь – це передусім непрофесійна політична діяльність.

П. Шляхтун також пов’язує сферу політичної участі громадян з непрофесійною політичною діяльністю, найпоширенішими формами якої є вибори та референдуми. Політичною діяльністю, на його думку, є загальне поняття, яке відображає всю багатоманітність дій людей у сфері політики як у персоналізованих, так і в інституціоналізованих формах [12, с. 417]. Значний внесок до теоретичного осмислення проблеми політичної участі громадян внесла Н. Ротар. Дослідниця розуміє політичну участь як “...вплив громадян на функціонування політичної системи, формування політичних інститутів та процес вироблення політичних рішень” [3, с. 19].

Істотне доповнення у розуміння категорії політичної участі додає О. Чемшит. На його думку, політична участь це “будь-яка дія або бездіяльність, спрямована на зміну або збереження існуючого способу розподілу ресурсів у масштабах усього суспільства” [13, с. 254]. Вчений робить слушне зауваження, що політична участь як володарювання або прагнення до влади є лише окремим випадком політичної участі взагалі. Політичну участь “взагалі” дослідник визначає як свідомі дії або відмову від них, які роблять політичні актори (громадяни, групи інтересів, політичні партії тощо) “...з метою якнайповнішої реалізації відповідних базових потреб” [Там само. – с. 386].

Наявність такої кількості трактувань вказує на той факт, що зміст даної дефініції знаходиться у полі постійних дискусій фахівців різних наукових галузей. Разом з тим, багато політологів, розуміючи всю умовність і абстрактність визначень, відмовились від чітких дефініцій політичної участі, але не від переліку структурних компонентів цього поняття.

Вимір активності політичної участі одним з перших запропонував Р. Даль, висловивши припущення, що “...чим активніша форма участі, то тим менше громадян беруть в ній участь” [14, р. 29]. Основними способами “участі” (політичної участі) він вважав: голосування на виборах; участь у політичних кампаніях (переконування, пожертвування коштів, відвідування мітингів тощо); участь у місцевих справах (обговорення місцевої політики, контактування з місцевими посадовцями чи політиками, вирішування місцевих проблем).

Справжній перелом у ставленні до структури політичної участі був пов’язаний з класичними книгами С. Верби, Н. Ная і Дж. Кіма 1971 (“Способи демократичної участі”), 1972 (“Участь в Америці”) і 1978 (“Участь і політична рівність: порівняння семи націй”) років. Автори цих праць, спираючись на проведені ними соціологічні дослідження, дійшли висновку про необхідність заміни одновимірного підходу до політичної участі багатовимірним підходом (у 1971 р. – чотири виміри, а в 1978 р. – п’ять). Тобто у 1978 р. вони запропонували використовувати такі виміри політичної участі: 1) тип впливу, який політичні дії громадян здійснюють на лідерів (через здійснення тиску або через передавання інформації); 2) потенційна результативність (обсяг впливу ухвал урядовців – від впливу на одного громадянина до впливу практично на всіх); 3) конфліктність (до якої міри одна група учасників намагається дістати певну користь для себе за рахунок іншої); 4) рівень співпраці (кооперації) з іншими для виконання певної діяльності (чи відсутність цієї співпраці взагалі); 5) ступінь ініціативи (скільки ініціативи має проявити політичний учасник для того, щоб зайнятися певною діяльністю чи здійснити певну дію) [15].

Список використаних джерел

1. Политика. Толковый словарь / Общая редакция: Осадчая И. – М. : ИНФРА–М, Издательство “Весь Мир”, 2001.
2. Политическая наука: словарь–справочник [Электронный ресурс] / сост. Санжаревский И. И., д. пол. н., проф. – М., 2010. – Режим доступа до ресурсу : <http://www.polit-gloss.narod.ru>.
3. Ротар Н. Політична участь громадян України у системних трансформаціях перехідного періоду : монографія [Текст] / Ротар Н. – Чернівці : Рута, 2007.
4. Милецкий В. П. Российская модернизация: предпосылки и перспективы эволюции социального государства [Текст] / Милецкий В. П. – СПб: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 1997. – 128 с.
5. Энциклопедия социологии. – Antinazi. – М., 2009.
6. Словник соціологічних і політологічних термінів / уклад. В. І. Астахова, В. І. Даніленка, А. І. Панов та ін. – К., 1993. – С. 135.
7. Головатий М. Ф. Політична психологія : підр. [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ф. Головатий. – [2-ге вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
8. Юрій. Політологія.
9. Кааза М. О политическом действии и не только. Доклад на специальной пленарной сессии Президента МАПН на XX-м Всемирном конгрессе Международной ассоциации политической науки “Работает ли демократия?”, 13 июля 2006 г. (Фукуока, Япония) [Электронный ресурс] / Кааза М. О. / пер. с англ. Л. В. Сморгунова. – Режим доступа до ресурсу : <http://www.politex.info/content/view/308/>.
10. Гончаров Д. Теория политического участия / Гончаров Д. В. – М. : “Юристь”, 1997. – 206 с.
11. Белов А. Г. Политология : учебное пособие. – М. : ЧеРо, 1996. – 303 с.
12. Шляхтун П. П. Політологія (Теорія та історія політичної науки) : підр. для студ. вузів. – К. : Либідь, 2002.
13. Чемшит А. А. Государственная власть и политическое участие. – К. : Украинский центр духовной культуры, 2004.
14. Dahl R. A. Who governs? Democracy and power in an American city. – New Haven : Yale University Press, 1961.
15. Вереш М. М. Політологія: Підручник [Електронний ресурс] / за ред. М. М. Вереша. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 384 с. – Режим доступа до ресурсу : <http://politics.ellib.org.ua/pages-2639.html>.

References

1. Politika. Tolkovyy slovar' / Obshhaja redakcija: Osadchaja I. – M. : INFRA–M, Izdatel'stvo “Ves' Mir”, 2001.
2. Politicheskaja nauka: slovar'–spravochnik [Elektronnyj resurs] / Sost. Sanzharevskij I. I., d.pol.n., prof. – M., 2010. – Rezhym dostupu do resursu : <http://www.polit-gloss.narod.ru>.

3. Rotar N. Politychna uchast' gromadjan Ukrai'ny u systemnyh transformacijah perehidnogo periodu : Monografija [Tekst] / Rotar N. – Chernivci : Ruta, 2007.

4. Mileckij V. P. Rossijskaja modernizacija: predposylki i perspektivy jevoljucii social'nogo gosudarstva [Tekst] / Mileckij V. P. – SPb : Izd-vo Sankt-Peterburgskogo universiteta, 1997. – 128 s.

5. Jenciklopedija sociologii. – Antinazi. – M., 2009.

6. Slovyk sociologichnyh i politologichnyh terminiv / Ukklad. V. I. Astahova, V. I. Danilenka, A. I. Panov ta in. – K., 1993. – S. 135.

7. Golovatyj M. F. Politychna psihologija: pidr. [dlja stud. vyssh. navch. zakl.] / M. F. Golovatyj. – [2-ge vyd.]. – K. : Centr uchbovoi literatury, 2009. – 400 s.

8. Jurij. Politologija.

9. Kaaze M. O politicheskom dejstvii i ne tol'ko. Doklad na special'noj plenarnoj sessii Prezidenta MAPN na HH-m Vsemirnomo kongresse Mezhdunarodnoj associacii politicheskoi nauki "Rabotaet li demokracija?", 13 ijulja 2006 g. (Fukuoka, Japonija) [Elektronnyj resurs] / Kaaze M. O. / Per. s angl. L. V. Smorgunova. – Rezhym dostupu do resursu : <http://www.politex.info/content/view/308/>.

10. Goncharov D. V. Teorija politicheskogo uchastija / Goncharov D. V. – M. : "Jurist#", 1997. – 206 s.

11. Belov A. G. Politologija: Uchebnoe posobie. – M. : CheRo, 1996. – 303 s.

12. Shljahtun P. P. Politologija (Teorija ta istorija politychnoi nauky): Pidr. dlja stud. vuziv. – K. : Lybid', 2002.

13. Chemshit A.A. Gosudarstvennaja vlast' i politicheskoe uchastie. – K.: Ukrainskij centr duhovnoj kul'tury, 2004.

14. Dahl R.A. Who governs? Democracy and power in an American city. – New Haven: Yale University Press, 1961.

15. Vegesh M.M. Politologija: Pidruchnyk [Elektronnyj resurs] / Za red. M.M. Vegesha. – 3-tje vyd., pererob. i dop. – K.: Znannja, 2008. – 384 s. – Rezhym dostupu do resursu: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2639.html>.

Макаренко Б., Political Science, competitor, National Pedagogical University M.P. Drahomanova (Ukraine, Kiev), gileya.org.ua@gmail.com

The concept of "political participation" in the light of contemporary political science discourse

Analyzes the content and the logical-epistemological function of the concept of "political participation", to identify the author, "political participation" is the activity of subjects for the implementation of their social and political interests, the main factors of political participation is individual socio-cultural environment in which it is carried out vital functions (including and political), the political regime, the level of education and political culture of the society and the individual, the level of political institutionalization of society, access to political information and political awareness of man, etc.

Keywords: people, politics, political participation, activities and culture.

Макаренко Б., кандидат политических наук, соискатель, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Понятие "политического участия" в свете современного политологического дискурса

Анализируются содержание и логико-гносеологические функции понятия "политического участия"; по определению автора, "политическое участие" является деятельностью субъектов по реализации своих общественно-политических интересов; основными факторами политического участия личности является социокультурная среда, в которой осуществляется ее жизнедеятельность (в том числе и политическая), политический режим, уровень образования и политической культуры общества и личности, уровень политической институционализации общества, доступ к политической информации и политическая информированность человека и т.п.

Ключевые слова: человек, политика, политическое участие, деятельность, культура.

* * *

УДК 141.7:131637.035

Поппер Л. В.
здобувач, Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
khytko.m@gmail.com

ЕКОЛОГІЧНИЙ РУХ І ЙОГО РОЛЬ У ПОЛІТИЧНІЙ КОНСОЛІДАЦІЇ СВІТОСИСТЕМИ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Автор пробує довести, що екологічні рухи займають важливе місце в розвитку сучасного світу, що вони є консолідуючим чинником сучасної світосистеми.

Ключові слова: екологічний рух, екологічна криза, екологічна безпека, екологізм, світосистема.

Сьогодні вже стає очевидним, що вирішення екологічних проблем не може бути прерогативою лише вчених, чиновників чи підприємців. Люди дедалі більше відчують на собі негативні наслідки екологічно шкідливих виробництв, які забруднюють довкілля і підривають їхнє здоров'я. Розвиток освіти й поширення екологічної інформації, усвідомлення сучасних екологічних реалій дають нам змогу краще відчутти екологічну небезпеку. Значення цього усвідомлення полягає в тому, що воно органічно пов'язане з розвитком екологічної активності, з масовим екологічним рухом, який спрямований на подолання екологічних небезпек і вирішення екологічних проблем як у локальних, так і в глобальних масштабах.

Теоретичними джерелами висвітлення екологічного руху слугували наукові концепції Б. Деволла, М. Букчіна, Дж. Мандера, В. Каттона, А. Наеса та ін. Здійснили аналіз та ідеологічно обґрунтували екологізм у основних його формах А. Гор, Е. Лінзі, Н. Сінгер, Д. Формен та ін. Значне місце питання ролі природоохоронного руху в політичному процесі займає у працях Дж. Хіза та Е. Поттера, Дж. Арквіллі, Д. Ронфельдта. Питанням "меж зростання" присвячені праці Д. Медоуза, Б. Гаврилішина та ін.

В Україні аналізом проблематики екологізму займаються науковці, причетні до філософського та політологічного осмислення питань соціальної екології та екологічної політики: М. Кисельов, А. Єрмоленко, Т. Гардашук, В. Крисаченко, Г. Марушевський, О. Салтовський, М. Хилько та інші.

Не оминула своєю увагою природоохоронні рухи й українська соціологічна наука, представлена зокрема такими авторами, як Є. Головаха, Н. Паніна, Н. Пасько, О. Стегній.

Значний внесок в осмислення проблеми гармонізації відносин людини та довкілля зроблено також представниками громадсько-політичних рухів і партій "зелених", зокрема О. Голобуцьким, О. Шевчуком, Я. Павловським, С. Фомічовим, О. Шубінін та ін.

При цьому проблема інституціоналізації екологічного руху та впливу його на екологізацію політичного процесу недостатньо розроблена у політичній науці.

Екологічний рух починає свою історію з 50-х років ХХ ст., коли вчені усе наполегливіше стали звертати увагу громадськості на якісне погіршення продуктів харчування, на небезпечні наслідки швидкого нагромадження відходів і т.п. Ранні екологічні акції, що прово-